14 A. 13.

DISCOVRS
by
Forme van Remonstrantye:

Vervatende

DE NOOTSAECKELICKHEYDT VANDE OOST-INDISCHE NAVIGATIE, BY MIDDEL vande vvelcke, de vrye Neder-landtsche Provincien, apparent zijn te gheraecken totte hoochste Prosperiteyt, int stuck vande alder-rijck ende costelijckste vvaren vande geheele vverelt. VVaer uyt consequentelijck sal volghen, dat de voorschreven vrye Neder-landtsche Republijcke, t'allen tijden soo sal vvesen ghequalificeert, in't stuck vande Equypagie ter Zee, Soo om de Caep, als deur de Straet van Magellaen, dat sy sich van gheen uytheemsche macht lichtelijck aenghevochten te vverden, sullen hebben te vreesen. Maer ter contrarie (met Godts hulpe) op haere In-landtsche, ende nae-buerighe Bontgenooten saecken goede ordre ghestelt hebbende, Inde uyterste deelen, ende by d'alder rijckste ende verre ghesetene groote Potentaten vande VVerelt, niet alleen bekent, maer oock lieff-tael, vvel-bemint, ende van vele der selver, seer gheacht, ende ontsien sullen vvesen, &c. Ende dit alles tot groote vercleeninghe, jae in eenighe quartieren gantsche verniettinghe der groote aensienlijcke Heerschappije vande Hispaensche ende Portugesche Natien, in de selve quartieren.

GHEDRVCKT ANNO 1608.

Discours by forme van Remonstrantie.

IEder een moet toestaen ende bekennen/ datter onder de ondeckte ende bekende deelen vanden gantschen Cloot des Aertbodems/ geene rycker noch costelycker waren ende coopmanschappen en vallen/ als inde Oost-indische quartieren/ noch nerghens in meerder overvloet/ ende tot minderen prijse te becomen en zijn/ als inde selve. Want/ sonder te spreken van de groote menichte van rauwe ende gheverwede zijde/ Item Fluweelen/ Damasten/ Armozijnen/ Cartheecken/ Lamphersen/ ende dierghelijcken meer/ die in groote abondantie in verscheyden quartieren van China te becomen syn: behalven de notable pertijen van Gout die aldaer met redelycke winst jegens Silver getorqueert can werdē: ē dit al bovē de ontallycke menichte vā Porseleynē ē andere soorten duysent-derley van costelijcke Meubelen ē cierlijcken Huysraet die uyt het selve Rijc van China in allen den quartieren van Oost-india getransporteert ende meest tegens Silver/ Elpen-been/ Specerijen ende eenige andere Droguen verhandelt worden: So worter noch een seer groote menichte van Zyde/ Zijde-laeckenen/ ende costelijcke Meubelen uyt China naer t'groote Silver-rijc Eylandt van Japan ghevoert/ jeghens welcke waren by de Portugesen ende Chinesen/ jaerlijcr uyt het voorschreven Eylandt ghetrocken wort/ ontrent t'sestich duysent ponden fyn Rhaelzilver. Alle t'selve (segghe ic) oversla ende/ sullen wy comen tot de rechte deelen van Oost-india/ mits al vorens over denckende/ wat grooter neeringhe/ rijckdom/ ende welvaren/ den rijcken Zijde-handel/ (daer alle 't Lant ende goet coop/ Lijf-tochtighe Steden van Italien mede beset zijn (de Italiaensche natie/ buyten andere/ aengebracht heeft. Jae hier toe vele lant ende lijf-tochtige Steden ende Dorpen/ duysenden van menschen/ Mans Vrouwen/ jae vele Kinderen/ aende alreets cleene begintselen/ van zijde handel/ hier te lande te werck syn ghebracht/ dier meer als aen andere/ voor desen ghebruyckelijcke hant-wercken/ mede hebben weten te winnen/ niet alleene int bereyden van de rauwe Zijde/ maer oock int aenvanghen ende maecken van verscheyden nieuwe welghetrockene Manu-facturen.

Beginnende van om de Caep de Bone Esperance/ voorby gaende de Goudtrijcke quartieren ē mijnen van Ceffale/ Yvoir gevende/ de deelen van Mosambyque/ de gelegene lijftochtighe Eylanden van Com mores, ende voorts andere handel-plaetsen van Pueloa, Melinde, Pate, Brave Cumare, tot aende Cabo de Guarda Fu, passerende onvermaent/ de handelinge van verscheyden Droguen/ in de Stat Aden, ende andere plaetsen op de Roode Zee/ als mede den gantschen uythouck van Arabia Felix, tot den inwijck van Sinus Persicus incluys: Mede overslaende de machtighe coop-stadt Ormus aende Noortsyde van Sinus Persicus gelegen.

legen.

legen/alwaer een treffelijcken handel/van Peerlen/Juweelẽ/costelijcke Stenen/
ende van alderley droguen/ende dierbare waren dagelijcx van verscheyden Na-
tien wert ghedreven/soo by middel van Caravanen, deur Persen, als mede door de
traffique vande Portugesche Craeckẽ van Goa, op Licxbona, van waer de Portu-
gesen jaerlijcx meenichte van Persische paerden/met groote costen/ ende moeyte
zijn treckende / diese ontrent Goa aen verscheyden groote ende machtighe Oost-
Indianen dier om gelt zijn vercoopende/ als synde alle de selve quartieren noch
weynich by die van onse Landen bevarẽ/ alhoewelmẽ seeckere kennisse genoech
is hebbende vander selver gelegentheyt/ aert van volc/ eñ rijcdom in Negotien.

Comende dan eerst onder den Tropicus Cancri, vinden wy aldaer den seer be-
kenden Inwijck/die t'overvloedighe lijftochtige Landtschap van Cambaja, (tot
nut ende ghoede gheleghentheydt vanden treffelijcken rijcken handel die aldaer
ghedreven wert) vanden anderen is deylende. Ende alhoewel den Portugesen/
ten weder syden/ vanden selven Inwijck wel eenige Fortressen zijn besittende/
als Diul ande Noort/ende Chaul aende Zuydt-zijde/soo en hebben de clouck-sin-
nighe Inwoonderen van de coop-stadt Suratte, niet naer ghelaten/ die van onse
Natie/aldaer voor desen gheweest zijn/vrientlijck t'ontsanghen/met toesegginge
van alle goet-willicheydt/in't stuck van haere over rijcke negotien van fijne Lij-
waten / Catoene-Doecken / die aldaer dienstich voor heel Indien in overvloet
vallen : Jae selfs met groote menichte / voor desen altijdt in Portugael gevoert
zijn ghewordeu. Als mede den costelijcken Indigo, die aldaer in overvloet / den
alderbesten van gantsch Indien te becomen is: Van ghelijcken onghewrochte
Catoenen/voorts Kassamaille/Perfuym/zuycker/Gengber/Mierabolanẽ/en-
de meer andere specien. Alle welcken handel/ rijck/costelijck/ ende seer treffelijck
voor dese landen te speuren is: Indienmen met eenich vervolgh ende aensienlijc-
ke macht/met die van Suratte ende Cambaja, inde cleen vertoon-begintselen comt
te continueeren / daer toe de Natie gheduerich de Portugesen haetich/ende om
der selver heerschappie ongunstich gheweest zijnde / groote gheneeghentheydt
betoonen te hebben/ behoorende t'selve Rijck onder den grooten Magour, wiens
Zee-custen by der Portugesen Fegatten / beset wordende/ lijt hy nochtans niet/
dat de selve de minste heerschappie te lande/ onder syn gebiet soudẽ gebruycken.
Ende soeckt derhalven alle gheleghentheyt/ by middel ende hulp van onse vlot-
gaende Schepen / vande quellinghe der Portugesche Fregatten op syne custen
ontleedicht te werden / omme met ons ende alle andere Natien vrye commercie
ende handelinghe te moghen doen/t'welck seer licht te weghe gebracht can wer-
den. Ende soo wanneer dese landen hier ende over al met den Spangiaert be-
vreedight souden wesen/ soo soude de voorschreveu rijcke handelinge van Cam-
baja ons selfs toe-vloepen/ gheprésupponeert dat wy d'een d'ander geen offencie
peyers meer soude moghen aendoen: maer yeghelijck syn handelinghe onver-
hindert laten drijven/met den gheenen die in Oost-india/met yemant van beyde
de Natien als Neder-landers ende Portugesen / ofte met beyde t'samen souden
willen traffiqueeren. Wat recht de vrye Neder-landen totten voorschreven en-
de alle

de allen anderen handel met de Coninghen ende Princen van Indien den Portugeſen ende Spangiaerden niet ſubieckt zÿnde/ ſyn hebbende/ is onnodich met vele woorden te verhalen: Ghemerckt/ ſoo wy een vrye Natie bekent worden/ wy gheenſins een ſervituyt op ons behooren te doen/ die onſe voor-ouderen in heel eenen anderen ſtant met Spangien (als wy nu doen) ſtaende/ noyt hebben willen bekennen ofte overgeven/ ende wy nu veel min als oyt behooren te doen/ ghemerckt/ alle de Wereldt ia de ghemeene man claerlÿck can mercken/ datter voor de ſeeckerheyt der vrye Nederlandtſche t'ſamen verbondene Provintiens vreede boven alle confederatien ende verbinteniſſe van naburighe Coninghen ende Princen/ gheen vaſter Calomme ter werelt en is/ als de over-rÿcke treffelÿcke Negotië op Ooſt-indien/ by middel van welcke niet alleen de Ingeſetene/ ende t'ghemeene landt ſoo can worden verrÿckt/ ende in Scheepen/ contſchap van alle Werelts handelinghe/ ende eervarentheyt/ ende macht ter Zee/ ſoo can toenemen/ dat ſy niet alleen gheen uyt-heemſche macht/ (menſchelÿcker wÿſe) ſullen hebben te vreeſen/ maer ooc met een ongevoelÿcker wÿſe des verſoenden Spangiaerts crachten/ die uyt de Ooſt/ ende Weſt-indiſche navigatie inde leſt verganghen hondert Jaren/ ſoo groot zyn gheclommen in rÿckdom ende vermeughen/ datſe niet alleen haren voorghaenden ſtandt/ eerſe de ſelve landen oyt kenden/ gantſch onghelÿck ſyn/ maer door de rÿckdommen der ſelver ghetracht hebben te comen tot de Monarchie vande gantſche Chriſtenheydt. Ick ſegge dat ſy des voorſchreven Spangiaerts crachten/ by middel vande voorſchreven navigatie/ ſoo ſullen comen te enerveeren ende crachteloos te maecken/ dat den Spangiaert nimmermeer ſal behooren te dencken/ omme jeghens de vrÿheydt onſes Vader-landts/ in tÿden ende wÿlen/ tot ſyne vergrootinghe/ ende onſer verdruckinge/ yet wes voor te nemen ofte te attenteeren: Daermen als nu met goede redenen/ ſoude moghen ſuſtineeren/ dat hy alleen den Neder-landtſchen vreede vordert ende voorſtelt/ om door dien middel van t'ſelve Oorloogh in ſyne Ooſt ende Weſt-indiſche Navigatie/ weſende de eenighe ſteunſelen van ſyn groot/ anderſins onbeweechlÿck lichaem/ geene verdere/ quetſinge ofte inkanckeringhe/ tot onderganck van t'ſelve te lyden: Maer veel eer ſynen Aſem te verhalen/ ende der vereenichde Neder-landers/ betrouwighe goet-aerdicheydt/ met de looſe Spaenſche practÿcque in trafficque/ ſoo te bedwelmen/ dat hy middelertÿdt/ ſulcke Ordre ſal comen te ſtellen/ op de Baſen ende ſteunſels vande onderſtuttinghe ſyner Monarchies/ Weſt ende Ooſt-Indiſche Navigatie/ dat hy ſich wel ſal moghen verſeeckeren/ gheen verder af-breuck vande Neder-landers in dat ſtuck te connen lyden: Omme daer nae aen te vanghen/ t'gunt hy tot uytvoeringhe van ſyn voornemen/ naer gheleghentheydt vanden tÿdt/ te rade ſoude moghen vinden.

Gaende voorts op langs/ de Peeper-rÿcke cuſten van Malaber, ſullen wy de groote onvaſte/ daghelÿcx Lÿff-noodtdruft behoeftighe ſtadt Goa, als met de macht ende cracht vande Ooſt-Indiſche Portugeſen beſet ende beplant zÿnde/ voorby gaẽ; Als mede de Fortreſſẽ vã Onor, Barcelor, eñ Canonor, ende ons voe-

ghen byden machtighen/Ouden/dickmael met den Portugesen versoenden/on-
versoenlijcken Vyant/ den grooten Samorijn, Coninck van Calicout ende vande
Malabaren, Onder wiens beschut d'oude verdrevene Malabaren, nu Inwoon-
deren van t'Eylandt Trem ipatan, den Portugesen daghelijcx met rooven groo-
ten af-breuck ende hinder inder selver Negotie / alle de Zee-custen langs zijn
doende/als by Tractaet/tusschẽ hen/ende den Admirael Steven vander Hagen/
in December Anno 1605. gemaeckt/ te sien is/ anders niet en soeckt als eenich
reedelijcke onderstant/van wel gemanierde Schepen ende snelle vierige cogels/
spouwende Canons/omme neffens syn groote ontallijcke menichte van Nairos
ende Crijghsluyden/ hem over syne gheleedene schade aende Portugesen by alle
occasie te wreecken/ ende den selven (daer toe sich alle goede apparentien ver-
thoonen) haere alderbeste Zee-havenen ende ghelegentste plaetsen van Cochin
af te nemen / ende met eenen / hen uyt de gantsche custe van Malabar, met hulp
van synen ouden vriendt / den Nagour van Cambaja, te verdrijven. Die ooc niet
lievers en saghe / als synen voor-verhaelde Zee stadt Suratte, vande courssen
ende roovinghe der Portugesche custen / ontledicht te siene. Wat macht te Wa-
ter teghen groote welgemande ende ghemonteerde Scheepen/ de Portugesen te
weghe connen brenghen/is ten deele ghebleecken: Eerst aende Rencontre vande
vijff Schepen vande Admirael Wolphert Harmansse Anno 1601. mette heuluy-
den overtaeckelde Vloot/ van Galioenen/Galeyen ende Fusten/vanden Gene-
rael Andrea Fortado, soo voor de stadt Bantam, als daer naer onder de Moluckse
Eylanden / Welcke Portugesche Vloot / naer merckelijcke gheledene schade/
haer salveerde met vluchtich t'ontseylen/daerse te min in vervolght wiert/over-
midts t'groot ongheval van t'bersten een der Admiraels Wolphert Hermessz. hal-
ve Canons/dat geen cleene verhinderinghe (tot een volcomen deroute der Por-
tugeschen Vloot)en veroorsaeckte. t'Selve can oock afghenomen werden aen,
de twee Schepen Zierick-zee ende Vlissinghen/die Anno 1606. de beleegherde
stadt van Iohor, die vande Portugesen / met groote hoop van veroveringhe ee-
nighe maenden beleghert gheweest zijnde / gheheelijck ontset wiert/ ende van
alle molestie der Portugesche Schepen/ofte Armade ghevrijdt / tot groot con-
tentement / ende ghenoughen (met verbindinghe aende Neder-landers) vande
voorschreven Coninck / die nimmermeer sal nae laten den Portugesen (daer
hy oock groote middelen ende ghelegentheydt toe heeft) allen afbreuck te doene/
als zijnde des selves voorsaten / byde Portugesen vande Stadt ende t'Coninck-
rijck van Malacca, ontbloot / een der welcker Coninghen byde Portugesen inde
selve Stadt/ over veel Jaren/omme haere usurpatie beter te bevestighen/wree-
delijck onthalst is geworden/sulcx dat aen des selffs Coninck van Iohors macht/
wil ende genegentheyt om de Portugesen te vernielen/ niets is te twijffelen/ als
naer desen met Godts hulpe upt de verwachte ghewunschte tijdinghe / vant ex-
ployt van Matelieffs vloot/ op Malacca naerder gehoort/eñ verstaen sal connen
worden/ de gheruchten vande bloedighe slach ontrent Malacca ghevallen/ soo
wy uyt de clacht-brieven van Portugael/ vant verlies der gantscher Armade/
van Goa verstaende/ geven geene cleene Inditien/vant verlies/der selver stadt/
voor

voor de Portugesen ende hares ellendighen standts / inde Zuydt ende Oostersche deelen van Indien.

Keerende weder daer wy't gelaten hebben / sullen wy cortelijck overdencken / wat harden prickel ende steeckeligen doorn / dat het is inden voet der Portugescher Traffyrque / tusschen de West ende Zuydersche deelen van Indien / een soo wel gheleghen ende volck-rijck Eylandt / als daer is t'Eylandt van Seylon tot vyandt te hebben. Ghemerckt alle jaere rijcke Schepen / soo vande Cust van Narsinga, Choromandel, Bengala, Malacca, Molucques (sooser yets hadden) als de rijcke Craecken van China, in Malacca, niet ontladen zijnde / dicht om den houck ende int ghesicht ghenoech des selven Eylandts hare coursen / om wel verkendt te zijn / ghenoodtsaeckt syn te nemen. Waer sy gheen cleene schade alreede geleden hebben / sulcx t'selve Eylandt / haer een rechte hinder-plaetse is / tot bespiedinghe ende ontdeckinghe harer gheladene Schepen / als aen de rijcke Craecke / by d'Engelschen eñ Moucherons Schepen Anno 1602. genomen / ende andere Scheepen / seedert by de Compagnie verovert / te mercken is: Den yver tot vyantlijcke proceduren vande Coninck van Zeylon, teghen de Portugesen verthoont sich daghelijcx meer ende meer / sulcx hy maer wacht / datmen hem om de selve te ruyneeren / de handt een weynich biede / ende ten ware t'misverstandt tusschen Sybolt de Weert / ende den selven Coninck ontstaen / deur alte groote vermetele onvoorsichticheydt / vande voorschreven de Weert / men soude naer gissinghe / jeghenwoordigh al groote effecten van desselffs vyantschap / tot afbreuck ende ruyne vande Portugesche Forten van Columbo, ende Puncto de Galle, ghesien hebben / de welcke hy even-wel / so beset is houdende / datse hem weynich schaden / ende haer selffs schier gantsch gheen proffijt zijn aenbrengende: Alhoewel t'selve Eylandt / seer overvloedich is in Caneel / die daer ende nerghens elders in gantsch Indien is vallende. Rijck in Paerlen / voornemelijck in desselffs Eylandt Mana: Item / abondant in Saphieren / Spinellen / ende andere ghemeene Steenen / Overvloedigh van Oliphants-Tanden / ende abondant van alle Lijf-tochten etc. Sulcx aldaer een seer goede Negotte te doen is / niet alleen herwaerts-aen / maer van daer op d'andre Indische quartieren / met welck / ende diergelijcke middel / de Portugesen groote conquesten / met weynich Cappitael ghedaen hebben.

Latende t'voorschreven Eylandt legghen / aende slincker-handt passeerende / om de Caep de Comorij / tusschen t'vaste Lant ende t'voorschreven Eylandt / nemende onsen cours Noordt aen / vinden wy ons terstondt aende Lijwaet ende dierbaere Oost-Indische Cleedingh-Cust van t'Rijc van Narsinga, alwaer inde stadt van S. Thomas / ende andere / so groote meenichte der selver Waren ende Manu-factueren vallen / datmen de groote Oostersche / behoeftige deelen / ende Eylanden / met de selvighe is stofferende / tot gheen cleyn proffijt vande gheene / die de selve van d'een plaetse in d'andre transporteeren.

Ter syden/ West-waert aen/ is gelegen het Rÿck van Bisnager, van waer veel
fÿne rauwe Diamanten/ deur gantsch Indien getransporteert worden. Item
weder Noort / op de Cust van Cormandel, alwaer vele Lÿwaten/zÿde Laecken
ende andere costelÿcke Manufactueren te halen zÿn: Zÿnde eenige der selver
Zee-custen/ oock seer rÿck van Parel-bancken: dier in groote quantiteyt ge-
vist worden. In dese quartieren hebben de Portugesen gantsch gheene heer-
schappie te lande / worden alleen om den handel/als vreemde coopluyden / int
stuck van traffique gheadmitteert / ghelÿck onse Natie daer oock seer wellecom
ende aenghenaem is/ als ghebleecken is / bÿde handelinghe / by d'onse beghon-
nen / te Nagapatan, Muselapatan, ende andere plaetsen. Dese quartieren behoo-
ren onder t'ghebiedt vanden grooten Neico, / die een is vande vier grootste Po-
tentaten van gantsch Indien / alle welcke de Portugesche Heerschappÿe seer
suspeckt ende odieus is.

Daer naer volcht noch hoogher Noort-waert op / het treffelÿck Coninck-
rÿck van Bengala, waer af de Hooft-stadt mede Bengala ghenoemt is/alwaer de
groote Riviere Gamger door loopt. Dit Coninckrÿck / is overvloedich in al-
le Lÿff-tochten / ende gantsch rÿck/ van fÿne Lÿwaten/ costelÿcke gheweeven/
ende ghebloemde Cattoenen/ Doucken van veelderley soorten/ als mede Geng-
ber Was ende Suycker.

Een weynich lagher / weder Suydt op / om den houck vanden grooten In-
wÿck der Oost-Indische Zee / is gheleghen / het machtighe Coninckrÿck van
Pegu, t'welck gheensins / als mede t'voorgaende/ de heerschappye ofte domina-
tie der Portugesen onderworpen is. d'Inwoonders zÿn seer gheneyght / met
onse ende andere Natien te handelen. Hier ende nerghens anders / worden ge-
vonden/de schoone coleurighe costelÿcke Robÿnen: Item/gheeft mede menich-
te Espinellen / oock mede Lacken / Rÿs/ overvloet van Suycker / als mede de
stercke wel-rieckende Civette.

Vervolghende voorts den slincker uytsteeckende arm/van India/ comen wy
aende Coop-stadt Queda, alwaer seer schoonen groven Peper valt / die by de
Portugesche Facteurs dier wel (ende om de na-by-heydt van Malacca,) in aen-
sien zÿn/ in menichte ghecocht wort / aenden houck vanden welcken arm tegen
over t'Eylandt van Sumatra gheleghen is. De incostelÿcke rÿckdoms traffÿcque
overvloepende voorschreven Coop-stadt van Malacca, die by de Portugesen/ van
over de 80. Jaeren / om haer gheleghentheydt / met groote moeyte/ ende bloe-
dich Oorlogh / den voorsaten vanden Coninck van Iohor afghenomen / met een
Fortresse beset/ ende als d'Importantste Stadt vande Portugesche dominatie
in Indien met Garnisoenen ghestadich bewaert is gheworden. Wat grooter
Eclipses het voor de Portugesen in Indien soude wesen / indien Godt gheve sy
van die plaets/ met hulp vande Coninck van Iohor, ende andere/ door des Ad-
miraels Matelieffs vloot/ daer uyt goede apparentien/ gheen cleene gheruchten

van

van en loopen mochten ontbloot wesen / ofte worden / can een yeder van eenigh
insicht / inde Indische negotie ghenoegh affmeeten. Want behalven dat haere
macht / ghelyck als overmidts in stucken ghebroocken soude wesen / ende hen
alle commoditeydt benomen werden / van bequame correspondentie / ofte han-
delinghe te connen dryven / uyt de Oostersche op de Westersche deelen van In-
dien / daer mede sy haere grootste ryckdommen (met de welcke sy alle Negoti-
anten vande Werelt in Schatten syn overtreffende) ghewonnen hebben. Soo
soude Oogh-schijnelijck / alle Oost-Indische Coninghen / welcke vande Por-
tugesen voor dese / veel ghewelt / trots / ende overlast moeten lyden / hebben de
Ooghen open de gheleghentheyt vande tijdt waernemende / ende de selve / mits
het meest over al een bittere / stout / ende wraeckgierighe Natie is / de voet lich-
ten / ghelijck al reede aen seer vele Coninghen / als die van Bantam, Achem-Iohor,
Patana, Tarnata. Die van Amboyna, Banda, ende andere ghenoech is gebleken.
Die van Siam, Cambaja, Calicut, den Mogour, Neyco, ende grooten Heydelcan,
t'welck machtighe Potentaten te lande zijn / geen saeck meer zijn soeckende / als
haer eens ghewroken te moghen sien / over harer Naebuerighe Princen over-
mst / ontfanghene ende gheledene Iniurien / vande Portugesen inde hondert ja-
ren / die de selve Oost-Indische quartieren hebben beghinnen met macht ende
gewelt te deur-booren / vele der selver Coningen voorsaten / als voornemelijck /
den Samoreyn van Calicut, den Hedelcam van Cambaja, de Coningen van Achem,
Bantam, Iohor, Bintam, Tarnata, ende andere groote teghenweer / inde eerste be-
ghintselen ghedaen hebben / omme haer vryheyt teghens de Portugesche usur-
patien te beschermen. Doch overmidts sy meest al van gheschut / bequame sche-
pen ende Scheeps Oorloochs behoeften / ende volck hen de Scheeps-strijden
verstaende / onversien waren / hebben veel tijts ter Zee groote schade gheleden /
ende eyntlijck is de saecke / soo by Wapenen / als by Industria vande Portu-
gesen soo verre ghebracht / datse op eenighe plaetsen / de sterckten ende t'ghe-
weldt in handen hebben ghehouden / ende op de andere plaetsen / alleen vrije
handelinghe / ende commertie Coopmans-ghewijse becomen die nochtans
gheen rechte vrienden der Portugesen en waren. Maer haer naer tijdt ende
gheleghentheydt buyghende / gheen dinck eer aengegrepen hebben / als de han-
del met de Neder-landtsche Scheepen / soo haest de selve haer in d'Oost-Indi-
sche quartieren verthoont hebben. Jae vele der selver / hebben terstondt alle
handel ende commercie met de Portugesen aff-snijdende / haer opentlijck tegen
deselve / met / ende voor ons / inde Wapenen begheven / als aende Coninghen
van Bantam, Iohor, Achor, Tranate, die van Banda, Amboyna ende anderen
claerlijck ghebleecken is. Ende buyten twijffel sich noch veel meer sal openba-
ren / alsse sullen mercken t'vervolgh vande Vloote / so vande Admirael Matelieff
Pouwels van Caerden, ende d'onlangs uyt-gegane treffelijcke vloote vanden Ad-
mirael Piter Willemsz, Verhoven. Alle der welcker aenslaghen Godt almach-
tich wil zeeghenen tot zijner eeren / uytroedinghe vande onrechtmatighe usur-
patie der Portugesen / ende verbreedinghe vande Negotien der vereenighde
Neder-landen / ten eynde d'Ingheseteenen alhier altoos een bequamen middel

in handen hebben / om al hare vyanden / so eenighe sich yet wat verborderen te attenteeren / t'hooft te moghen bieden / ende haere dierbare wel beschermde vryheydt behouden.

De voorschreven Stadt van Malacca, die wel van Inwoonderen / maer qualic van lijffs-noodtdruft versien is / dewelcke meest al vande omlegghende Eylanden / daer dagheliicr ghebracht moeten werden / is omsingelt ofte beset van geen cleene Indiaensche vyanden / als voornemelijc / haeren ouden herdē vyandt / den Coninck van Achem, die van Bintam, als mede de Coningen ende volckeren van Iava: Daer onder den Coninck van Bantam, de machtichste is. Den nae-by-lant gheleghen Coninck van Iohor, door wiens ingheven ende goede onderrechtinghe / den hoogh-loflijcken Admirael Heems-kercke de rycke Craecke op hen veroverde. Daer naer mach de Coninginne / vande seer rijcke ende wel gheleghene Coop-stadt van Patane, soo weynich vergeten werden / als sy apparentelijck sal connen vergheten / (ick late staen vergheven) de swaere Oorloghe / die haer voor-saten / teghen den Portugesen ende haere vryheydt ende Rijck te beschermen uytghestaen hebben: De welcke mede haer groote gheneghentheydt t'onswaert / naer haer uyterste vermogen / bethoont heeft / soo haest onre driftighe Eylanden / der selver vaste Custen syn comen besoecken. Ende in teecken van haere gheneghentheydt tot de Portugesen / met goedighe ooghen / sonder de minste belginghe aenghesien / datmen op haere reeden / in haer gesicht / den selven heeft affghenomen / een Craecke met veel rijcke ladinghen / die sich aldaer wel verseeckert ende gheberght meynden te hebben. In welcke Stadt van Patane, niet alleen veel schoone grove Peeper is vallende: Maer deselve is een soo groote wel gheleghene Coop-stadt / dat van aldaer grooten handel ghedreven wort / op den aen-palenden Rijcken van Siam, ende Pegu. Daer wy hier vooren van vermaent hebben / ende voornemelijck met den Chinesen, die daer veel costelijcke Chinesche Waren daghelijcr zijn aenbrenghende / sulcx Patane, een vande treffelijckste plaetsen is / om Neder-landtsche Negotien te planten / die aldaer oock gheen cleene beghinselen ghenomen heeft.

Den Coninck vant groote costelijck Diamant rijcke Eylandt van Borneo, heeft mede wel bethoont / dat hem der Neder-landers Negotien seer aengenaem ende lieff-tal was / niet alleen mette selve allen vryen handel beloovende / ende inder daet doen ghenietende / den gheenen / die hen waren verscheenen / maer oock met het toeschicken op Patane, van 8. ofte 10. Hollandtsche persoonen / die op syn Landt / by syn ondersaten over eenighen tijdt / te vooren / buyten syn kennisse ghevanghen waren gheweest / soose uyt eenighe vande eerste Scheepen / die aldaer om Water te halen (t'voorschreven volck aen lant gehouden hadden) aen landt waren gecomen. Waer van hy hem aende onse seer beleefdelijck was excuseerende / met aenbiedinghe van alle eere ende vriendtschap / etc. Sulcx alleen in Diamanten / dier veel ende schoon / ja de beste van gantsch Indien vallen / maer

maer oock in Champher / mede de schoonste van Indien / Gengber / inghelegde Mirabolanẽ / medicinale Besar-steenen / Was / eñ anders. Is oock seer dienstich om de overvloedt vande Lyff-tochten / die aldaer te becomen zijn.

Wat resteerter nu meer vanden rijcken Landen ende Eylanden van Oost-
India / als d'uytnemende Specerij-Rijcke Molucques. Welcker Negotien de
rijcxste ende proffijtabelste is / van gantsch Indien / ende dat ten aensien / men
de costelijcke Macis / Naghelen / ende Noten aldaer tot redelijcken prijse / meer
om Eedt ende Cleedinghs waren / als om Silver can coopen / t'welck dobbelen
Avanceis ghevende. Sulcx / wie Meester vanden selven handel is / soude mo-
ghen segghen Meester te zijn / vanden alder rijck ende proffijtelijcxsten handel /
vanden gantschen Aertbodem. Ghemerckt / de voorschreven dierbare Spece-
reryen / nerghens elders / als inde selve cleene Molucksche Eylanden / te vinden
en zijn. Wat grooter voordeel den groote Octroyeerden Neder-lantschen com-
pagnie / int stuck vanden selven Moluckschen handel is hebbende / cannmen wel
affmeeten / aent exploot / vanden voorschreven Compagnies eerste Vloote onder
Steven Ver-hagen / Anno 1604. uytghesylt / die door Godes hulpe / niet al-
leen seer gheluckich inghenomen heeft ghehadt / het treffelijck sterckste Casteel /
t'welck de Portugesen / opt Eylandt van Amboyna waren besittende / ende veel
Iaren beseten hadden / maer oock gheweldelijck ghenoech / stormender hant
inghenomen / t'Casteel van Tidoor, ende soo de Portugesen uyt de Molucki-
ques verdreven / in voeghen / dat de selve / vanden geheelen Moluckschen han-
del waren ontblootet. Sulcx dat den selven handel / t'eenemael aenden Neder-
landtschen Compagnie was ghevallen: Die oock t'Casteel van Tidoor ghe-
rupneert / ende dat van Amboyna met een Gouverneur ende bet als hondert Sol-
daten beset heeft gelaten. Ende alhoewel men t'seedert verstaen heeft / dat duyt-
gedreven Portugesen / die by accoort inde Eylandẽ vã Manilhas vertrocken wa-
ren / met hulpe vande Castillianen weder ghekeert / ende t'Eylandt Tarnate o-
vervallen ende vermeestert souden hebben. Alwaer die vande Compagnie eeni-
ghe personen alleen om de Coophandel te drijven ghelaten hadden. Die soo te
presumeeren is / meest omhals gheraeckt sullen zijn. Item / dat die van Ty-
door, die eedt ende ghetrouwicheydt aen onser syden hadden ghedaen / weder
moghen zijn gherevolteert / soo moetmen dies onaenghesien / aende Molucsche
handel gheensins twijffelen: Ghemerckt de vloote vande Admiraelen Cornelis
Matelieff / eñ Paulus van Caerden / Anno 1605. ende 1606. uytgeseylt / naer
alle apparentie ontwijffelijck t'voorschreven Eylandt van Tarnate, (wiens in-
woonderen der Spangiaerden ende Portugesen doodt vyanden langhe tijt jae
vanden beginne aen gheweest zijn) wederom gheincorporeert sullen hebben / al-
so het principaelste oogh-merck vande Compagnie altoos ghewreest is / de Mo-
luckschen handel in verseeckeringhe te nemen. t'Welck eens recht wel uytge-
voert zijnde / ist niet seer apparent / dat de Spangiaerts uyt de Manilhas, weder
sullen bestaen yets op de selve te attenteeren / ten aensien / soo de Neder-lantsche
Schepen / haer inde volck-rijcke Eylanden vande Manilhas, eens presenteeren /

aldaer wel sulcken succes ende toeval mochten becomen / dat de Spangiaerden
werck ghenoech souden hebben / den brant in haer eygen huys te lessen / die haer
den lust ende macht vande verre Portugesche Specery-scheuzen te incorporeren/
wel souden benemen. Want behalven dat de Spangiaerden gantsch geen merc-
kelijck ghewelt van Oorlooghs-schepen ende Scheeps volck in die quartieren
zijn hebbende: Die meest al vant suyderste deel vant vaste Landt van West-in-
dien/ een groote zee over moeten comen. Soo hebbense noch veel duysenden In-
woonderen vanden Manilhas, selver te vyanden / die niet lievers en saghen / dan
vande onse met Schepen ghesterckt te werden / omme haren moet aende wreede
Spangiaerden/over hunne geleedene Injurie te coelene. Behalven dattet oock
apparent is/ datmē t'eeniger tijt Schepen door de Straet van Magellaen sal co-
men te seynden/die de zuyder deelen van West-India in sulckē alarm soude con-
nen stellen / dat die vant vaste Landt weynich op de Portughesche Molucx-
vaerders souden connen letten/ jae werck genoech hebben/ hare West-Indische
Gout ende Silver-rijcke Mijnen te bewaren. Want inde selve suyder quartie-
ren en ontbreecken ooc geen Natien/ die (sose eenichsins van Oorloghs-behoef-
ten wel versien waren) den Spangiaert werck genoech souden gheven/om hare
nieuwe conquesten (sonder nae andere te dencken) te defendeeren. Waer inne de
strijdtbaere Chilesen, van groot effeckt t'allen tijden bevonden sullen werden.
Ende hoe cleyne tegenweer den Spangiaert op de zuydt-sijde van West-India
soude connen doen / is uyt de coursen/ so van diversche Enghelschen/als andere
Schepen van Mahuy,ende Olivier van Noort, (met cleyne contschap door d'eng-
te van Magellaen,geseylt synde) genoech aff te meeten. Des Coninckx van Span-
giens schattē vā Gout eñ Silver/die hy jaerlijcx uytte West-Indien naer Span-
giē scheept/dicwils met groot geluc van int comē ja met periculē arriveeren/syn
seer groot/ ende dies te meer verwonderens waerdich / datter tot heden toe met
geen ernstigher opmerckinghe/ geduerende t'jegenwoordich Neder-lants Oor-
logh/op gelet is geweest eñ getracht. Waert niet wel doenlyckē gheweest/hem /
een goet deel der selver te ontnemen/ten minstent'gunt met goede reden licht om
doen/claerlijc bewesen soude connen werden/hē t'meeren-deel/ja meest al vruch-
teloos te maken. Maer alsoo sulcx te bewijsen ende in die materie te treeden na
tijt ende gheleegentheyt van saecken hier niet en past/sullen wy t'selve overslaen/
verwachtende d'uytcomste vande begonste onderhandelinghe die Godt almach-
tich wil verleenen uyt te vallen/ tot syner eeren/ ende ruste van t'lange met Oor-
loghs verwoestighe bedruckte Vaderlandt. Ende of de vreese van nieuwe on-
rusten op de West-Indien / den Coninck van Spangien syne saecken int gros
niet wat nader hebben overdencken / ende tot een generale veranderinghe doen
inclineeren/geve ick die te bedencken/die de saecken van staten/ uyt de dagelijcxe
bevindinge beter connen aff-deelen/als die/diese maer van buyten aen aenschou-
wen/ende even-wel veel int ghetal van,dat ghevoelen zijn.

Soo dan uyt alle voor verhaelde ende meer andere/ om cortheyt wille naege-
laten middelen/ ghelegentheden ende ghenegentheden vande Oost-Indische
Natien

Natien ende volckeren/de proffijtelijckheyt vande voorschreven handel/ voor de vereenighde Neder-landtsche vrye Provintien/genoech is bewesen. Soo moet de nootsaeckelijckheyt der selver/ uyt twee principale redenen besloten worden. De eerste: dat de vrye Neder-landen/uyt haere Lantds ghelegentheyt/ende Inwoonderens aen-gheboorne aert / niet connen blijven / inden fleur ende welvaren/daerse (niet teghenstaende t'geduerich Oorlogh) tegenwoordich in zijn/ten sy datse hare Scheep-rijcke Zee-havenen ende Zee-varent volc/rijcke Coop-Steden/met de over-zeesche traffique geseghentsien. De tweede: aengesien des Coninck van Spangiens macht ende rijckdom /in alle gelegentheden/niet alleē de Neder-lantsche Provintien/maer alle Potentaten vande Werelt/met groote reedenen altijt moet ende behoort suspeckt te wesen/datter geen beter middel ter Werelt can gevonden werden/ om van de gestadige vreese ontlast te werden/als den selven de fondamenten van syne uytsteeckende rijckdommen/ daer mede hy alle de Christen Potentaten in vreese is houdende/soo te ondergraven datse eenmael moghen comen te vallen inde handen/ Ick segghe niet vande Neder-lantsche Inwoonderen alleen/ maer vande gantsche Christenheyt. t'Welck is hem de Oost ende West-Indische Negotie vruchteloos te maecken / ist niet gheheel/laet het wesen voor een goet deel. Lettende dat onse guldens in oncosten tot aenwendinghe van equipagie/ende andere behoeften/ syne Ducaten uyt-lants ghelegentheyt equivaleren. Behalven alle andre voordelen / daer wy van Godt ende de Natuere/den Spangiaert in dat stuck zijn prevalerende. Ten is oock niet te twijffelen/ soo de saecken (dat Godt niet en gheve) weder tot een Oorlogh uyt vallen/off de Nae-buerighe Coninghen/ Princen / ende Heeren sullen d'ooghen openende/dit stuck comen te verstaen/ende onses Lants ghelegentheyt waerneemende/op haere verseeckertheyt int ghemeen sulcken ordre stellen/ dat de West ende Oost-Indische brant/den Coninck van Spangien soo sal doen declineren/ dat alle de Werelt / sich by t'vier der selver warm makēde/ geen oorsaecke meer hebben/van in hare Landt-palen/de Spaensche Heertochten te vreesen/sullen hebals voor desen dick ende menichmael ghespeurt is.

D'eerste nootsaeckelijckheydt van d'over-zeesche traffique/ soude by eenighe toegestaen ende nochtans beantwoort worden / dat het daer uyt niet en volcht/ datmen juyst op Indien soude moeten handelen / maer datmen daer teghen den ouden Spaenschen handel / in cas van bevreedinghe / soude comen te winnen. Waer op ic cortelijc alleen sal antwoorden: dat den selven Spaenschen handel/ ons eerst gantsch niet seecker ende vast en is/uyt dien de loose Spangiaerdē/ ons de selve t'allen tyden by hondert middelen infructueus connen maeckē / als aen syne nieuwe Impositien/Lasten/ende Placcaten / onlangs uytghegheven / ghenoech aff te nemen zijn. Ten tweeden isse gantsch periculeus / jae heeft den vyant groote gheleghentheden in handen / ghemerckt men by middel der selver / inde macht ende dispositie/van eenen versoenden onbetrouwelijcken vyant is stellende/niet alleen vele honder-duysenden van middelen / maer ontallijcke middelen van Schepen/Schut/ende condich Zee-varent volc/ die hy voor desen met menighfuldighe

 nighfuldighe

nighfuldige Arresten / alle voorgaende conquesten vruchteloos heeft gemaeckt/ ende de persoonen/ als Slaven op de Galeyen jammerlijc mishandelt.

Meynende dan genoechsaem verthoont te hebben/ wat grooter nut/ eere/ ende proffyt dattet sal wesen voor t'vrye Vader-landt / de Oost ende West-Indische Negotien te behouden. Sullen wy Godt bidden/ dat hy de Regeerderen vande Landen/ dese saecke soo wel wil gheven te verstaen/ datse in gheenderley wijse int onderlinghe bespreck vande aenstaende vreede-handelinghe afstandt willen doen / van eenich punct ofte deel der voordelen / bijde Oost-Indische Compagnie alreede vercreghen/ende ter tijt ende wijlen vande notificatie vande vrede in Indien/ by de uytwesende Schepen noch te vercrijgen. Ten eynde de goetwillighe Oost-Indische Princen ende Heeren/die haer op onse handel vertrout hebbende/niet weder en gheraecken inde uyterste Spaensche slavernije/ tot oneere ende groote disreputatie /vande Neder-lantsche Natie. Ende dien volgens tot groot weerdinge des Coninct van Spangiens Heerschappie. Welcken Coninck niet weynich ghewonnen soude meynen te hebben / indien hy by middel vande voorgheslaghen Vreede / ons syne Oost ende West-Indische roede uyter hant conde rucken. Alsoo upt all t'voorverhaelde claerlycken blijckt/ dat de Neder-landtsche Negotianten jegenwoordich de rijckste ende beste quartieren van gantsch Indien te vriende zijn hebbende/ende over sulcx/in rijcke ende proffitabele Negotien/de Portugesen geensins behooren te wijcken int vervolgh vande selve Negotie. Andersins sal daer nae den Coninc van Spangien wel sulcke ordre in beyde de Indien connen te stellen/dat wy onse vrienden/ tot onvrienden gemaeckt hebbende/ niet weder nae de voorschreve Traffique soude behoeven te dencken. Maer veel eer/ doch te laet omsien / hoe wy ons (so hy petwes op ons wilde voornemen/daer toe hem nimmermeer geene pretexten sullen ontbreecken) soude connen defenderen. Daer wy ter contrarie/onse Traffique alle de Werelt deur behoudende / met Gods hulpe/ ons buyten alle vreese soude gerust mogen stellen/soo anders in Menschelijcke consideratien/eenige gerust ofte seeckerheyt te stellen is. etc.

FINIS.

